

ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ГРУПОЮ ОСІБ ЗА ПОПЕРЕДНЬОЮ ЗМОВОЮ АБО ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ПОКАРАННЯ

Орловський Р. С.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права № 1

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Загальні засади призначення покарання, крім ступеня суспільної небезпечності злочину й особи винного, вказують на необхідність враховувати обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання п. 3 ч. 1 ст. 65 Кримінального Кодексу України (далі – КК).

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 67 КК обставиною, яка обтяжує покарання, визнається, зокрема, вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28) або організованою групою.

У науці кримінального права відсутня єдність думок з приводу юридичної природи обставин, що обтяжують покарання, і, як наслідок, їх значення.

Одні автори вважають, що ці обставини впливають на ступінь вини [1, с. 135-136], інші вказують, що вони впливають на суспільну небезпечність злочину [2, с. 19; 3, с. 68-69; 4, с. 177]. Треті вважають, що обставини, які обтяжують покарання, впливають тільки на призначення покарання, тобто тільки обтяжують його [5, с. 90-91; 6, с. 167-168].

Очевидно, що обставини, які обтяжують покарання, впливають тільки на призначення покарання, його вид та розмір. При цьому ці обставини, як свого часу зазначав В. І. Ткаченко [7, с. 10-11], беруться до уваги при призначенні в межах санкції більш суворого покарання. Це обумовлено тим, що обставини, які обтяжують покарання, є різновидом індивідуалізації покарання. Індивідуалізація покарання здійснюється для того, щоб правильно

вибрати із запропонованих в санкції законодавцем покарань, те покарання, яке відповідає характеру та ступеню суспільної небезпечності вчиненого злочину. Саме у виборі покарання, в сторону його суворості, і проявляється його індивідуалізація. Підставами такої індивідуалізації є характер та ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину. Чим вища суспільна небезпечність вчиненого злочину, тим більш суворе покарання повинно бути призначено.

Таким чином, обставини, що обтяжують покарання, впливають тільки на вид та розмір покарання, змінюючи його в більш сувору сторону.

Безумовно, ці обставини необхідно відрізнити від кваліфікуючих ознак, що впливають на суспільну небезпечність злочину і є засобом диференціації кримінальної відповідальності. Законодавець, формулюючи статті з кваліфікуючими ознаками, виходить з того, що саме ці ознаки істотно впливають на ступінь суспільної небезпечності злочину, в зв'язку з чим і встановлює певні межі його караності.

Отже, обставини, що обтяжують покарання, є засобами його індивідуалізації та впливають на його вид та розмір.

Закріплення в КК вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб або організованою групою в якості обставини, що обтяжує покарання, свідчить про підвищену суспільну небезпечність діянь, вчинюваних групою осіб за попередньою змовою або організованою групою, і є характерним, типовим для всіх або більшості умисних злочинів.

Однак, на наш погляд, цього не достатньо. В якості обставини, що обтяжує покарання, законодавцеві належить визнавати не тільки вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб або організованою групою, а і вчинення злочину групою осіб без попередньої змови та вчинення злочину злочинною організацією.

Виправданим в цьому контексті вбачається досвід інших країн. Зокрема, відповідно до п. в ч. 1 ст. 63 КК РФ [8] обстави-

ною, що обтяжує покарання, визнається вчинення злочину у складі групи осіб, групи осіб за попередньою змовою, організованою групою чи злочинною організацією. Перелік у законі всіх форм співучасті в якості обставини, що обтяжує покарання, свідчило б про те, що вчинення будь-якого умисного злочину спільними зусиллями декількох суб'єктів злочину у будь-якій формі є більш небезпечним посяганням, здатним заподіяти більш істотну шкоду порівняно із вчиненням тотожного злочину одноособово.

Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб або організованою групою завжди підвищує суспільну небезпечність вчиненого злочину. Це пов'язано з тим, що при об'єднанні зусиль збільшується ефективність будь-якої діяльності, в тому числі і злочинної. Причому ефективність збільшується не тільки при безпосередній участі у вчиненні злочину, але і при виконанні функцій організатора, підбурювача та пособника.

Пленум Верховного Суду України в абз. 2 п. 2 постанови «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 [9] наголошує, що судам належить обговорювати питання про призначення передбаченого законом більш суворого покарання особам, які вчинили злочин у складі організованих груп, чи за більш складних форм співучасті (якщо ці обставини не є кваліфікуючими ознаками).

Слід зазначити, що ролі співучасників при вчиненні злочину за попередньою змовою групою осіб та організованою групою можуть бути різними. Саме тому при різній ролі співучасників їх покарання повинно бути індивідуалізовано відповідно до виконаної ними ролі.

Відповідно до ч. 4 ст. 68 КК суд при призначенні покарання за злочин, вчинений у співучасті, повинен враховувати характер та ступінь участі кожного із співучасників у вчиненні злочину. У зв'язку з цим щодо діяльності конкретного співучасника (виконавця, організатора, підбурювача чи пособника) необхідно зазначити, що характер його участі в усіх випадках однаковий, ступінь

же участі в кожному випадку є різним. Саме тому характер участі співучасника у злочині виступає лише певним орієнтиром для визначення міри покарання. Остаточню ж міру покарання має обирати суд з урахуванням ступеня участі у злочині, який характеризується обсягом діяльності співучасника при вчиненні своєї ролі [10, с. 46-47]. Таким положенням законодавець підкреслює важливість виконаної співучасником ролі для індивідуалізації покарання. Саме індивідуалізація покарання дозволяє за один і той самий злочин вибрати кожному із співучасників як однакове, так і різне за видом та розміром покарання.

Таким чином, вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб або організованою групою відображено в законі в якості обставини, що підвищує суспільну небезпечність діяння для більшості умисних складів злочину, передбачених Особливою частиною КК, і є засобом індивідуалізації покарання.

Література:

1. Курс советского уголовного права в шести томах. Т. 2 [Текст] / под. ред. А. А. Пионтковского, П. С. Ромашкина, В. М. Чхиквадзе. – М. : Изд-во «Наука», 1970. – 515 с.
  2. Кригер Г. Л. Общие начала назначения наказания [Текст] / Г. Л. Кригер // Советская юстиция. – М. : Юрид. лит., 1980. – № 1. – С. 18-20.
  3. Кругликов Л. Л. Смягчающие и отягчающие обстоятельства в советском уголовном праве. Часть особенная: учебное пособие [Текст] / Л. Л. Кругликов; под общ. ред. Фролова Е. А. – Я. : Изд-во Яросл. ун-та, 1979. – 90 с.
  4. Советское уголовное право. Общая и особенная части: учебник [Текст] / под ред. Загородникова Н. И. – М. : Юрид. лит., 1975. – 568 с.
  5. Кузнецова Н. Ф., Куринов Б. А. Отягчающие и смягчающие обстоятельства, учитываемые при определении меры наказания [Текст] / Н. Ф. Кузнецова, Б. А. Куринов // Применение наказания по советскому уголовному праву. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1958. – С. 92-150.
-

---

6. Становский М. И. Назначение наказания [Текст] / М. И. Становский. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 1999. – 480 с.

7. Ткаченко В. И. Общие начала назначения наказания [Текст] / В. И. Ткаченко // Российская юстиция. – 1999. – №1. – С. 10-11.

8. Уголовный кодекс Российской Федерации: текст с измен. и доп. на 25 июня 2013 г. – М. : Эксмо, 2013. – 192 с.

9. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>

10. Тютюгін В. І., Ус О. В. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті [Текст] / В. І. Тютюгін, О. В. Ус // Питання боротьби зі злочинністю. – Вип. 19. – 2010. – С. 36-47.

ПРАВО ЗАСУДЖЕНОГО НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ

Романов М. В.

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінології і кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

Стаття 29 Конституції України оголошує право особи на особисту недоторканість, яке за своєю суттю, є гарантією того, що особа повинна бути захищена від будь-якого обмеження чи втручання, яке не має підстав, встановлених чинним законодавством. Це є фундаментальним правом особи.

Кримінально-виконавче право, зважаючи на те, що його правовідносини складаються у площині обмеження права на особисту недоторканість, все ж таки передбачає можливість захисту особи. Йдеться про право на особисту безпеку засудже-